

Sembrar a eixams

(ALDC, IV, 785. Sembrar a eixams)

L'enunciat es refereix a la 'manera de sembrar no deixant caure el gra dins el solc sinó espargint-lo a l'aire a grapats'. Vet-ne aquí les diferents motivacions:

1) metàfora basada en: a) 'eixam [d'abelles]': *a eixam* (var. freqüent *a ixam*, per fonosintaxi; *a l'eixam* 11, 15, 127, 143; *al xam* 144, per afèresi; *a eixams* 59, 66, 67, 73, 75, 76, 78-82; *d'eixam* 119), del llat. EXAMEN 'eixam; conjunt (d'ocells, de llagostes, etc.)'; *eixamenant* (var. *eixamenar* 46, 47, *xamenant* 32, 43, 50, 52, per afèresi, *a eixamenat* 16), del llat. EXAMINARE 'formar eixam'; b) 'espargiment d'un líquid': *a arruix*, postverbal de *arruixar*, del llat. sobretot hispànic *ROSCIDARE, der. de ROSCIDUS 'ple de rosada; humit, mullat', amb el sentit inicial de 'llançar un líquid de manera que caigui disseminat'; *a raig* 13, del llat. RADIUM 'raig d'una roda; raig de llum'; c) 'pluja, xàfec': *a ram* 90, *a rem* 45, *derramat* 184 (< *desramat*), *desenramat* 182;

2) 'part del cos amb què es tira la sement': *a mà* (var. *a la mà* 4, 10, 23, *a mans* 30, 40, 41; *a mano* 87, *con la man* 100 [← arag.]), del llat. MANUS, der. *a la manada* 1; *a grapats* 21, 22, 58, der. de *grapa* 'extremitat prènsil d'un quadrúpede', del germ. *KRAPPA 'ganxo, urpa', estès també a les persones; *a sarpades* 93 i *a sarpats* 112, der. de *sarpa* (← cast. *zarpa*, potser de *farpa* 'tireta de roba que penja', potser per la seva brutor); *a puny(s)* 20, 22, 23, 26, 36, 92, 98, del llat. PUGNUM, der. *a punyats* 16; *a braç* 93 (var. *a braços* 110, *a bra[θ]* 132, 134, amb pas de -CHI- > [θ], com en cast., cf. *be[θ]ons*), del llat. BRACHIUM;

3) 'fer volar el gra': *a vol* 37 (var. *al vol* 74), deverbals de *volar* (< llat. VOLARE), der. *a la volada*, que sembla un calc del fr. *à la volée*; *a voleo* (← cast.; var. *al voleo* 190), amb homonimitzacions com *al poleo* 172 (potser també pel caràcter semisord de la [b], cf. val. *barca de capotatge* 'barca de cabotatge') i *a bolero* 125;

a voleia 18, 118, *a la voleia* 35, *a volei* 63, semblen postverbals de *voleiar*;

4) 'escampar el gra': *escampar* 44, *escampa* 69, 157, *escampat* 77, *escampant* 157, 177, der. de *camp* (< llat. CAMPUS), amb el sentit inicial de 'escampar pel camp'; *gitar el froment* 7 (< oc.);

5) 'manera d'agafar el gra': *a esgarrapades* 96, der. de *esgarrapar*, encreuament de *esgarrar* i *arrapar*;

6) 'gra barrejat que es tira': *barretjat* (var. *barretxat* 162-164, 169, 171, *barreixat* 166, *barretxar* 168), de *barrejar* 'mesclar' potser perquè el que se sembrava en la zona era una barreja de blat i un altre cereal; en cat. ant. significava 'saquejar, sotmetre a pillatge'; deverbals: *a barreig* 159, 160, *a barret* 159 (fals singular on del plural *ciutatx*, fan el singular *ciutat*), *a barretes* 159;

7) 'en quantitat': *a manta* 160, 175, 183, 187, der. de *mant*, -a, potser d'una base cèltica *MANTI 'gran nombre' o bé d'un encreuament entre llat. TANTI 'tants' i TAM MAGNI 'tan grans' (DECat);

8) 'segons l'espai on es tira el gra': *a pórques* 124, del llat. PŪRCA 'cavalló del solc; mesura de terra' i després, en cat., 'divisió del camp que fa el sembrador per tal de poder repartir la llavor amb regularitat, especialment quan sembra a eixam'.

L'alg. *a espaio* 85 és un manlleu al logudorès *ispaju* ("semenar a *ispaju*").

Són d'origen obscur *esbollar* 98 i *a l'eixaula* 129.

Des d'una perspectiva geogràfica, cal notar la gran extensió de *a eixam* i la presència exclusiva de *a mà* en mall. i de *barretjat* en una part del val. A la resta del territori, i amb caràcter sovint local, destaca la gran creativitat onomasiològica que ha generat aquest concepte.

Són mots normatius *a eixam* i *a grapats*, des del DG₁, 1932.